Jan Paweł II w Ekwadorze

Sympozja Instytutu Papieża Jana Pawła II w Warszawie

Tom II

Rok 2009

Jan Paweł II w Ekwadorze

Materiały konferencyjne

Sympozjum 14 stycznia 2009
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
w Warszawie

Instytut Papieża Jana Pawła II w Warszawie
Warszawa 2009

redaktor naczelny
ks. dr Zdzisław Struzik

redaktor prowadzący
ks. dr Tomasz Szyszka SVD

opracowanie redakcyjne
Stanisław Szczęsny

skład
Krystyna Fettyng

projekt okładki
Dominika Kruszyńska

zdjęcia z 2008 r.
ks. dr Tomasz Szyszka SVD

przygotowanie fotografii do druku
Dominik Nolbert

tłumaczenie streszczeń na język angielski
Katarzyna Kania

Przedruk tekstów dot. nauczania papieskiego za:
Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, VIII, 1, 1985, Pallotinum, Poznań 2003.

Copyright by Instytut Papieża Jana Pawła II w Warszawie
Warszawa 2009

ISBN 978-83-61250-16-6
ISSN 2080-0096

Instytut Papieża Jana Pawła II w Warszawie
ul. Kolegiacka 1a, 02-946 Warszawa
tel. 22 885 85 02, fax 22 885 65 82
www.ipjp2.pl, e-mail: instytut@ipjp2.pl

Spis treści

Wprowadzenie ... 7

J. E. Fernando Flores
Ocena wizyty Jana Pawła II w Ekwadorze ... 19

ks. dr Zdzisław Struzik
Tematyka nauczania Jana Pawła II podczas pielgrzymki do Ekwadoru ... 29

Magdalena Śniadecka-Kotarska
Kontekst społeczno-polityczny wizyty Jana Pawła II w Ekwadorze ... 49

Tomasz Szyszka SVD
Spotkanie Jana Pawła II z autochtonami Ekwadoru ... 79

mgr lic. Marta Kwaśnicka
Percepcja Jana Pawła II w Ekwadorze na podstawie prasy ekwadorskiej ... 131

Aneks: *Jan Paweł II w Ekwadorze. Przemówienia* ... 153

Zdjęcia ... 233

ks. dr Zdzisław Struzik

Dyrektor Instytutu Papieża Jana Pawła II w Warszawie. Wykładowca Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego oraz Instytutu Studiów nad Rodziną w Łomiankach. Święcenia kapłańskie przyjął w 1971 roku. Ukończył studia doktoranckie na UKSW, studia podyplomowe na Uniwersytecie Laterańskim w Rzymie o specjalizacji małżeństwo i rodzina, fakultet teologiczny na Uniwersytecie Katolickim w Limie oraz licencjat teologiczny na Uniwersytecie Katolickim Świętej Marii w Arequipa (Peru). Kilkanaście lat przebywał z posługą misyjną w Peru, gdzie był cenionym wychowawcą dzieci i młodzieży. W latach 2006–2008 Proboszcz Parafii Opatrzności Bożej w Warszawie. W swoich publikacjach porusza problematykę małżeństwa, rodziny i wychowania. Jest propagatorem myśli i nauczania kard. Stefana Wyszyńskiego. Jego najnowsza książka *Program wychowawczy oparty na wartościach według nauczania Jana Pawła II* ukazała się w październiku 2009 roku. Pozycja ta skierowana jest do uczniów wszystkich klas liceum ogólnokształcącego oraz ich nauczycieli i rodziców.

Tematyka nauczania Jana Pawła II podczas pielgrzymki do Ekwadoru

Jan Paweł II odwiedził Ekwador w 1985 roku pomiędzy 29 stycznia a 1 lutego. Ekwador to kraj o dużych różnicach etnicznych, w którym Indianie stanowią czwartą część społeczeństwa, a zarazem blisko 15 procent wszystkich Indian zamieszkujących Amerykę Południową. Dość ostro zarysowuje się tutaj konflikt interesów bogatych właścicieli latyfundiów oraz ubogich rodzin, zagrożonych nędzą, bezrobociem, brakiem perspektyw na przyszłość. Problemy społeczne narastają w tym kraju już od dziesięcioleci, a zmieniające się ekipy rządowe nie są w stanie skierować gospodarki i życia społecznego na drogę perspektywicznego rozwoju.

Podczas tej czterodniowej pielgrzymki papież spotkał się z Kościołem lokalnym, który tworzą bardzo różne grupy społeczne. Jan Paweł II miał możliwość spotkać się nie tylko z przedstawicielami Kościoła Ekwadoru oraz przywódcami państwa, ale również z reprezentantami rdzennych mieszkańców tych ziem – Indianami, którzy najdotkliwiej odczuwają ekonomiczne i społeczne problemy kraju. Papież przemawiał również do robotników, którzy walczą o godną pracę. Spotkał się z rodzinami, żyjącymi nadzieją poprawy warunków materialnych; z reprezentantami duchowieństwa, siostrami zakonnymi i księżmi, którzy dobrze poznali trud życia i konieczność niesienia pomocy na ekwadorskiej ziemi. W spotkaniu wzięli udział także więźniowie. Nie zabrakło również wizyty w radiu ekwadorskim, będącym przedstawicielem środków masowego przekazu. Główne treści nauczania związane były z tematami godności człowieka i podstawowymi, niezbywalnymi prawami osoby, zwłaszcza prawem do życia w społeczeństwie sprawiedliwym pod względem rasowym i ekonomicznym.

1. Cel wizyty papieskiej

Wizyta Ojca Świętego zbiegła się z nowenną przygotowującą obchody 500-lecia ewangelizacji Ameryki Łacińskiej. Po przybyciu na lotnisko w Quito 29 stycznia 1985, Jan Paweł II powitany przez prezydenta Leona Febresa Cordero, kardynała Pablo Muñoza Vegę, biskupów oraz wiernych zaapelował o wierność tożsamości historycznej, kulturowej i religijnej, wspominając najważniejsze postacie historyczne oraz zachęcając Ekwadorczyków do nieustannego tworzenia kultury opartej na własnych korzeniach. Taka kultura jest podstawą budowy społeczeństwa bardziej sprawiedliwego, braterskiego i życzliwego, opartego na dialogu pomiędzy wspólnotami wielu narodów kontynentu południowoamerykańskiego.

Papież odwiedził Ekwador z jasno wyznaczonym celem: *aby was lepiej poznać, utwierdzić w wierze, dodać odwagi i ożywić w oparciu o Ewangelię wszystkie pragnienia i aspiracje zmierzające do większej sprawiedliwości społecznej, większego poszanowania godności jednostki ludzkiej i jej praw, bardziej zdecydowanej woli ze strony wszystkich służenia, pomagania, kochania, aby ubogacić dusze i umożliwić awans osobom*[1].

2. Spotkanie z Episkopatem

Zasadnicze kwestie dotyczące pracy apostolskiej w Ekwadorze to niewątpliwie religijność ludowa, ewangelizacja i katecheza oraz troska o powołania kapłańskie. Dlatego też pierwszą grupą, z jaką spotkał się Ojciec Święty byli biskupi i księża Ekwadoru. Do nich papież skierował apel, aby w głoszeniu orędzia zbawienia uwzględniać konkretną rzeczywistość, w jakiej żyją mieszkańcy tej ziemi. W nawiązaniu do tradycji pierwszej ewangelizacji z jej wielkimi osiągnięciami w dziedzinie oświaty, sztuki i promocji człowieka, papież zachęcał do podjęcia nowej ewangelizacji, skonsolidowanej ze współczesną nauką Kościoła. W nowej ewangelizacji istnieje potrzeba ciągłego odwoływania się i oparcia na religijności ludowej. Kościół zachęca do wdrażania ewangelizacji opartej na katechezie, w szkolnictwie chrześcijańskim,

[1] Jan Paweł II, *W decydującym dla narodu momencie jest konieczne zaangażowanie chrześcijan*, Przybycie na lotnisko w Quito, 29 I 1985, w: *Nauczanie papieskie*, VIII, 1, 1985, Poznań 2003, s. 137.

a także we współczesnych środkach masowego przekazu. Zobowiązują do tego dokumenty z Konferencji w Puebla[2].

Potrzeba odnowienia nauki Ewangelii szczególnie dotyczy parafii uboższych i bardziej oddalonych od wielkich miast. Troską Ojca Świętego[3] była również solidna formacja duchowa, pastoralna i intelektualna, pogłębiona przez studia języka. Formacja, która musi mieć mocne zakorzenienie w kulturze tutejszych Indian.

Przed wizytą papieską społeczność Ekwadoru przeprowadziła głębokie przygotowanie ewangelizacyjne oparte na Piśmie Świętym i „prawdach" o Chrystusie, Kościele i człowieku, w celu odnowienia żywej wiary. Ta odnowa powinna także uświadomić całej społeczności, że w każdych warunkach, nawet społecznie trudnych, należy życie człowieka odnosić do wartości wyższych. Taka wiara skłania dopiero do podejmowania w sposób pokojowy ewolucyjnych przemian społecznych (przeciwnych teologii wyzwolenia). Właściwą drogą jest skorzystanie z nauki społecznej Kościoła opartej na sprawiedliwości, równości wszystkich ludzi, ich braterstwie, solidarności, które razem wzięte stanowią gwarancje godności człowieka.

Wzorem wszelkiej ewangelizacji zawsze pozostaje Chrystus, a szczególnie Jego obraz jako Dobrego Pasterza, który oddaje życie za swoje owce[4] i pozostaje nieustannie w ich obecności, gwarantując bezpieczeństwo. Każdy kapłan przyjmuje poprzez święcenia – konsekrację – charakter niezniszczalny w formie charyzmatu udzielanego mocami Ducha Świętego i jest niezastąpionym współpracownikiem biskupa. Papież przypomniał, że kapłan jest powoływany dla służby we wspólnocie Kościoła, by „działać w zastępstwie Chrystusa"[5].

Podstawową jednostką życia religijnego jest parafia, a w niej wszelkiego rodzaju wspólnoty parafialne, szczególnie „wspólnoty podstawowe" (*comunidades de base*), które w swoim rozwoju i integralności stwa-

---

[2] Por. Jan Paweł II, *Przemówienie na otwarcie konferencji w Puebla*, AAS 71 (1979), s. 188-196.

[3] Wszystkie zalecenia soborowe dla kapłanów pracujących w Ekwadorze, podkreślające specyfikę duszpasterstwa na ziemiach Ameryki Łacińskiej, znajdują się w dokumencie Konferencji Episkopatu Ekwadoru, *Ratio Institutionis Sacerdotalis.*

[4] Por. Mt 18, 12 n; Łk 15,3-7.

[5] Sobór Watykański II, Dec. *Presbyterorum ordinis*, 2.

rzają szansę na bezpośredni kontakt i współpracę z Ewangelią, Słowem Bożym i Eucharystią. Wspólnoty podstawowe są także szkołami życia społecznego, dają poczucie bezpieczeństwa, wspomagają się wzajemnie duchowo i materialnie.

Biorąc przykład z Chrystusa i naśladując Go, kapłan powinien dążyć do świętości razem z wiernymi, służąc im i wspomagając. Taka służba kierowana do wspólnoty powoduje, że nie zachodzi niebezpieczeństwo pogrążenia się w spirytualizmie, albo pochłonięcia doczesnością. Siłę do takiej służby można znaleźć jedynie w Eucharystii, przeżywanej godnie, uroczyście i we wspólnocie. Duchowni razem z biskupem tworzą „prezbiterium", którego symbolem jest katedra. Wszyscy wyznawcy Chrystusa, świeccy i duchowni tworzący Kościół uczestniczą w wielkiej ewangelizacji Kościoła lokalnego, która pozostaje pod przewodnictwem Magisterium Kościoła, a w szczególności Konferencji Episkopatu Ekwadoru odnośnie do konkretnych spraw.

3. Młodzież Ekwadoru

Duże różnice materialne społeczeństwa Ameryki Łacińskiej, wielka przepaść pomiędzy bogatymi właścicielami ziemi i biednymi rolnikami, zawsze wiążą się z poczuciem niesprawiedliwości. Kontekst społeczno-kulturowych problemów Ekwadoru był papieżowi dobrze znany. Dlatego swoje pierwsze podczas tej podróży spotkanie z młodzieżą, na które przybyło ponad 130 tys. młodych, rozpoczął od fragmentu Ewangelii, w którym pewien młodzieniec zapytał Jezusa: *Nauczycielu dobry, co mam czynić, aby osiągnąć życie wieczne?* (Łk 18,18). Zasadniczy problem, jaki wyjaśniał Jan Paweł II, to wybór, jakiego musi dokonać młody człowiek i kierować się w swym życiu przykazaniami. Młodzieniec z Ewangelii, mimo że przestrzegał przykazań, nie miał odwagi zostawić dla Chrystusa wszystkich bogactw materialnych, jakie posiadał. Papież mówił do młodych, że wiele osób przeżywa podobny dramat. Bogactwo, za którym nie idzie rozwój ducha i otwarcie się na sprawiedliwość, jest zaburzeniem naturalnej harmonii wartości, jaka powinna panować w ludzkim sercu. Wybór bogactwa, a nie Chrystusa, jest całkowicie sprzeczny z drogą do królestwa Bożego. Taki dramat powtarza się wielokrotnie, ponieważ nic nie jest w stanie zaspokoić pragnień duchowych wartości potrzebnych

ludzkiemu sercu. Aby wprowadzać sprawiedliwe relacje społeczne, nieuchronnie trzeba skierować uwagę na tych, którzy potrzebują sprawiedliwości i pomocy. To właśnie młody człowiek, pociągnięty przykładem Chrystusa, jest wezwany do czynienia dobra.

Papież z ufnością zwracał się do młodzieży Ekwadoru, ponieważ wiedział, że *bardzo wielu opowiedziało się odważnie za wyborem Chrystusa – wyborem człowieka widzianego w świetle Chrystusa*[6]. Ufność tę podkreślają wielcy święci Ekwadoru: Abdón Calderon, Marianna od Jezusa, brat Miguel i Mercedes od Jezusa Molina. Papież nie wahał się upominać młodzież, aby umiała i chciała okazywać drugiemu człowiekowi miłość, solidarność i pomoc, nawet za cenę wyrzeczeń. Wybór Chrystusa, szczególnie w okolicznościach trudnych, to jednocześnie wybór nowej postawy życia. Życie w prawdzie staje się jednocześnie afirmacją człowieka będącego obrazem Boga.

Do wizyty papieskiej młodzież przygotowywała się poprzez Krajowe Spotkanie Duszpasterstwa Młodzieży. W tych przygotowaniach poruszone były najważniejsze problemy społeczne, trud zdobywania wykształcenia i budowania stanowisk pracy, które nie będą sprzeczne z godnością życia. O zagadnieniach społecznych mówił także dokument z Konferencji z Puebla. Pomimo wielorakich trudności i niesprawiedliwości społecznej, młodzież nie powinna iść w kierunku narkomanii, alkoholizmu, zmysłowości, przemocy i areligijnemu wychowaniu. Świadomość współczesnych zagrożeń dla świata, takich jak: wyścig zbrojeń, rasizm, naruszanie praw człowieka i ludzkiej godności, powinna sprawić, że działania młodzieży są niezbędne w budowaniu nowej społeczności.

Papież odważnie apelował do młodzieży, mówiąc, że Chrystus oczekuje dowodu miłości do człowieka. *Chrystus oczekuje od was tego dowodu miłości do człowieka, gdyż pragnie dla niego coraz większej godności w wymiarze ludzkim i duchowym, w jego pragnieniu sprawiedliwości i łaski odkupieńczej, w dążeniu do wyzwolenia od zagrażającego owej godności grzechu i ucisku*[7].

---

[6] Jan Paweł II, *Jest wśród was Chrystus Zmartwychwstały*, Spotkanie z młodzieżą w Quito, 30 I 1985, w: *Nauczanie papieskie*, VIII, 1, 1985, Poznań 2003, s. 143.

[7] Jan Paweł II, *Jest wśród was Chrystus Zmartwychwstały*, Spotkanie z młodzieżą w Quito, 30 I 1985, w: *Nauczanie papieskie*, VIII, 1, 1985, Poznań 2003, s. 143.

Sytuacja gospodarcza kraju niejednokrotnie wymusza na młodzieży, aby stanęła do wyścigu o władzę, pieniądze, dobra materialne, które same w sobie nie przedstawiają żadnej wyższej wartości. Dlatego problemy młodzieży ekwadorskiej koncentrują się wokół frustracji wynikającej z braku perspektyw, z poszukiwania swojego miejsca w społeczeństwie, trudności w zdobyciu zawodu, walki o pracę. W takim stanie ducha łatwo o rozpacz, narkomanię, pijaństwo, czy też oddanie się zmysłowości ciała. To wszystko z kolei nieodłącznie wiąże się z przemocą. Świadomy tej sytuacji papież kierował do swoich słuchaczy zdecydowane zawołanie: *W obliczu tak wielu i tak poważnych problemów człowiek mógłby wybrać łatwe rozwiązanie, jakim jest ucieczka, obojętność czy zniechęcenie. Ale młody chrześcijanin nie ulega, nie może ulec rozpaczy*[8]. Powtarzał to już św. Jan Apostoł: *Napisałem do was, młodzi, że jesteście mocni i że nauka Boża trwa w was* (1 J 2,14).

Jan Paweł II mówił do Ekwadorczyków z wyraźnym przekonaniem, że mimo sytuacji kryzysowej, młodzież nie da się zwieść ideologiom i systemom przeciwnym Chrystusowi. Papież wierzył w młodzieńczy entuzjazm i szczere otwarcie na Boga, ale wzywał jednocześnie do odnalezienia drogi własnego powołania, czy to w kapłaństwie, czy to w życiu poświęconym Bogu i braciom, czy w małżeństwie. Wszystkie te drogi są dla młodego człowieka nieustannym wezwaniem do odnowy w duchu Ewangelii Chrystusa. Młody człowiek kieruje się marzeniami i chce te marzenia realizować. Ideałem byłoby zjednoczenie marzeń młodzieńczych z wartościami głoszonymi poprzez Kościół Chrystusowy.

Na koniec spotkania Jan Paweł II zachęcił, aby nie rezygnować z marzeń, a co więcej – przekształcać je we wspaniałą rzeczywistość[9]. Pragnieniem papieża podczas jego pielgrzymki do Ekwadoru było spotkanie z całym Kościołem, ze wszystkimi środowiskami i grupami wiernych. Sposobność tę dawała mu Eucharystia, którą celebrował

---

[8] Tamże.

[9] Papież nawiązuje tu do swojego poprzednika Jana XXIII, który mówił, że *Życie jest realizacją marzeń młodości. Oby każdy młody człowiek miał swoje marzenia, by móc przekształcić je we wspaniałą rzeczywistość.* Jan Paweł II, *Jest wśród was Chrystus Zmartwychwstały*, Spotkanie z młodzieżą w Quito, 30 I 1985, w: *Nauczanie papieskie*, VIII, 1, 1985, Poznań 2003, s. 144.

m.in. w Quito na 450-lecie ewangelizacji Ekwadoru, a która zgromadziła ludzi ze wszystkich zakątków państwa.

Podczas tej mszy papież przypomniał, że cały świat stworzony, w tym także piękno ziemi ekwadorskiej, uczynione są przez Boga tak, aby służyły człowiekowi. Biblijny obraz Chrystusa jako Dobrego Pasterza, jaki przywoływał papież, idealnie łączył się z poruszanym przez niego tematem miłości, jaką Stwórca obdarzył człowieka. Pan jest Pasterzem również ludu Ekwadoru i od 450 lat, od czasu ewangelizacji tych ziem, mieszkańcy Ameryki przekazują sobie światło Chrystusa. Mimo to Ojciec Święty przypominał: *W 450 lat od momentu, w którym otrzymałeś Ewangelię, zapytuję cię, Ludu Boży Ekwadoru, który nosisz w sobie Ducha Przenajświętszego, dziedzictwo jerozolimskiej Pięćdziesiątnicy: Czy serce Twoje jest Mu wierne? Czy postępujesz według przykazań Boga Przymierza, Boga Ewangelii? Czy postępujesz w tej „nowości życia", która pochodzi od Pana?*[10]

4. Do kobiet i sióstr zakonnych

Szczególne wezwanie papież skierował również wobec zakonnic, z którymi spotkał się w historycznej bazylice *Voto Nacional* wzniesionej na pamiątkę uroczystego oddania Ekwadoru Najświętszym Sercom Jezusa i Maryi. Przypomniał tu, że powołanie do życia konsekrowanego nie wynika z uwarunkowań społecznych, czy ucieczki od problemów świata, ale stanowi rozpoznanie Chrystusowego wezwania *Pójdź za mną*. Natura kobieca jest twórcza, mówił papież, dlatego też zdolna jest do radości, szczerości i czystości. Z natury kobiecej wywodzi się dar rozumienia, jednania i przebaczenia. W charakterystyce tej Jan Paweł II wskazywał szczególne zadanie dla kobiet, których miłość i żarliwe pragnienie Chrystusa powinny prowadzić innych do owczarni Dobrego Pasterza. *Wiecie doskonale, że owa zdolność do miłości i do poświęcania się wzniosłym ideałom może przeciwstawić się spustoszeniom, jakie szerzy nienawiść i przemoc; może zagoić rany egoizmu, zerwać okowy wszelkiego ucisku i niewoli, wywodzących się z grzechu*[11].

---

[10] Jan Paweł II, *Będziecie moim ludem, a Ja będę waszym Bogiem*, Quito, Msza Święta na 450-lecie ewangelizacji Ekwadoru, 30 I 1985, w: *Nauczanie papieskie*, VIII, 1, 1985, Poznań 2003, s. 148.

[11] Jan Paweł II, *Życie wewnętrzne duszą apostolstwa*, Spotkanie z zakonnicami Ekwadoru, 30 I 1985, w: *Nauczanie papieskie*, VIII, 1, 1985, Poznań 2003, s. 150.

Główne zadanie, jakie papież przewidywał dla sióstr zakonnych to, aby stały się narzędziem miłosierdzia i przebaczenia dla wszystkich. Kobiety, przypominał, są niejako do takich działań naturalnie uposażone. Chociaż patronują jedności i pokojowi, same tym bardziej narażone są na niebezpieczeństwa świata materialnego, dynamicznie rozwijającej się techniki i cywilizacji. Tu, podpowiadał Ojciec Święty, należałoby przyjąć postawę *krytyczną, spokojną, lecz jasną i zdecydowaną wobec świata, często materialistycznego i zadufanego w swoich zdobyczach technicznych, musicie być świadome swej własnej słabości i stale pamiętać o tym, że same doznałyście Bożego miłosierdzia w swoim życiu*[12]. Muszą stać się misjonarkami, dla których nie ma granic miłości, nie ma występku, za który przebaczenie byłoby niemożliwe, nie ma momentu, w którym byłoby za późno na pojednanie. Życie konsekrowane wyraża się, jak przypominał papież, w miłości posłusznej, ubogiej i czystej. Wszystko na wzór Chrystusa, który był posłuszny Ojcu aż do śmierci, ubogi, wyzuty z wszelkiej potęgi i chwały, a także dziewiczy, przez co miłuje na sposób nieegoistyczny, a oblubieńczy, oraz uczy dostrzegać każdego człowieka ze względu na niego samego, a nie to, co posiada[13]. Działalność sióstr, czy to w zaciszu klasztoru, czy pracy wychowawczej, opiece nad chorymi i potrzebującymi, jest świadectwem miłości Chrystusa. Jest budowaniem cywilizacji miłości.

5. Zadania dla środków społecznego przekazu

Nieustanny rozwój wszelkich środków komunikacji społecznej jest oznaką postępu i intensyfikacji dialogu wewnątrz społeczności danego państwa. Taki rozwój jest zgodny z naturą osoby ludzkiej, która jest społeczna i pragnie swą społeczność wyrażać i doskonalić. Medialna relacja powinna opierać się na wolności słowa, aby mogła głosić i bronić prawdy. To wartość – prawda w mediach – stoi także na straży intymności i dobrego imienia osób i instytucji. Informacja nie powinna nikogo ranić, ani nikomu szkodzić.

---

[12] Jan Paweł II, *Życie wewnętrzne duszą apostolstwa*, Spotkanie z zakonnicami Ekwadoru, 30 I 1985, w: *Nauczanie papieskie*, VIII, 1, 1985, Poznań 2003, s. 150.

[13] Por. tamże.

Działalność środków społecznego przekazu jest zobowiązana iść w kierunku podstawowych wartości: wolności, sprawiedliwości, pokoju, braterstwa, praw każdej osoby. Ma to być działalność skuteczna i owocna, ma przynosić konkretne korzyści w powszechnym awansie społecznym, a szczególnie ma zapobiegać wszelkim konfliktom pomiędzy ludźmi.

W przemówieniach papieża nie zabrakło również słowa o środkach społecznego przekazu, w których praca wymaga nieprzekupnego obiektywizmu oraz poszanowania godności człowieka. Dla skutecznego dzieła środków komunikacji społecznej nieodzowne jest przestrzeganie wolności wyrażania poglądów i wolności słowa zgodnej z sumieniem[14].

Obecna kultura niejednokrotnie tworzy się na marginesie wartości chrześcijańskich. Nazbyt często interesują ją tematy małostkowe, dotyczące rzeczy przyziemnych i sztucznie tworzonych problemów, podczas gdy to, co naprawdę ważne i wartościowe, ucieka uwadze mediów. A przecież zasadniczym komunikatem jest Dobra Nowina, w której głoszenie media właśnie powinny się odważnie angażować, bo oznacza to zajęcie się sprawami, które naprawdę na to zasługują, dotycząc moralności, wolności, sprawiedliwości i pokoju. Radio, telewizja powinny stać się ważnym instrumentem ewangelizacji i nauczania. Szczególną rolę radia Jan Paweł II upatrywał w jego zdolności docierania z wiadomością do miejsc odległych, gdzie trudno dotrzeć kapłanom. Dostrzegał w tym specyficzną misję radia, która nie pozostaje tylko w obrębie głoszenia Ewangelii, ale pełni również funkcję wychowawczą i oświatową. Spełnia tym samym swoją rolę głoszenia prawdy. *Kościół ekwadorski zdecydowanie zaangażowany w promocję człowieka będzie więc wykorzystywał skutecznie środki, aby współpracować w kampanii edukacji kulturalnej, sanitarnej, likwidacji analfabetyzmu i nauczania na wszystkich szczeblach. A jednocześnie będzie mógł dostarczać obiektywnych informacji i służyć prawdzie również wtedy, kiedy nie jest ona właściwie przedstawiana w dziedzinie religijnej lub ludzkiej*[15].

---

[14] Por. Jan Paweł II, *Wielkie zadanie wychowawcze środków komunikacji społecznej*, Orędzie wygłoszone przez Radio Catolica Nacional, 30 I 1985, w: *Nauczanie papieskie*, VIII, 1, 1985, Poznań 2003, s. 152.

[15] Jan Paweł II, *Wielkie zadanie wychowawcze środków komunikacji społecznej*, Orędzie wygłoszone przez Radio Catolica Nacional, 30 I 1985, w: *Nauczanie papieskie*, VIII, 1, 1985, Poznań 2003, s. 153.

6. Odpowiedzialność świata kultury

W planie pielgrzymki nie zabrakło również spotkania z przedstawicielami świata kultury. Misja artystów i twórców niesie w zamyśle Jana Pawła II szczególny obowiązek odpowiedzialności za naród. Papież przypomniał wielkie dziedzictwo duchowe kultury ekwadorskiej, której zewnętrznym przejawem jest m.in. *szkoła quiteńska*. Ten szczególny nurt artystyczny wyrażający się w architekturze sakralnej, realistycznym malarstwie i rzeźbie, którą interesują wielkie tematy biblijne: Boże Narodzenie, Męka Pańska, czy typowe dla tej szkoły wizerunki Matki Bożej zwanej *quiteńską*. To poprzez dzieła sztuki wyrażają się – podkreślał Jan Paweł II – najgłębsze wartości narodu związane z chrześcijaństwem.

Kultura podobnie jak Kościół, zauważa papież, w centrum swoich zainteresowań stawia człowieka. Dlatego też Kościół przyjmuje wobec kultury postawę dialogu i współdziała z nią w celu głoszenia Dobrej Nowiny. *Kościół wie, że kultura, która rodzi się z tego spotkania z Ewangelią, jest ludzka i uczłowieczająca, zdolna dotrzeć do głębi serca i dobroczynnie promieniować we wszystkich środowiskach społecznych, w dziedzinie myśli, sztuki, techniki, wszystkiego, co stanowi prawdziwą kulturę, autentyczny wysiłek pielęgnowania i wyrażania tego, co Stwórca złożył w sercu i w myśli człowieka dla dobra i harmonii całego stworzenia*[16].

Ewangelizacja, jak podkreślał papież, powinna być ściśle zespolona ze specyfiką kultury Ekwadoru i odwrotnie. Twórcy kultury nie mogą zapomnieć, że ich duchowy artyzm sięga swych źródeł ku najpiękniejszym wartościom chrześcijaństwa i na nich buduje ową humanizację świata, owo zainteresowanie człowiekiem i jego relacją z Bogiem. Zadanie kultury i wymagania, jakie jej twórcom stawia papież, jest dość szczególne. Konieczne jest uwolnienie od wszelkich zniewoleń, które ograniczają człowieka i pozbawiają go jego godności.

Na progu jubileuszu pięćsetlecia epopei ewangelizacyjnej rysuje się możliwość, że Ameryka Łacińska zaproponuje światu pewien model cywilizacji o charakterze chrześcijańskim, bardziej z tytułu swych dokonań i stylu życia

[16] Jan Paweł II, *Zaproponujcie światu model kultury chrześcijańskiej*, Spotkanie ze światem kultury, 30 I 1985, w: *Nauczanie papieskie*, VIII, 1, 1985, Poznań 2003, s. 156.

niż tylko z racji uwarunkowań tradycjonalnych[17]. Intelektualna, oświatowa i wychowawcza działalność chrześcijan musi przenikać wszystkie płaszczyzny kultury. Konieczna jest odnowa moralna oraz harmonijne uporządkowanie stosunków społecznych. Dlatego to, zdaniem papieża, kultury nie da się oddzielić ani od polityki, ani od religii, ani tym bardziej od codzienności, ponieważ wszędzie tu punktem łączącym wszystkie sfery życia powinno być dobro człowieka. Papież był przekonany, że czerpiąc z oryginalności chrześcijaństwa i mądrości ludu Ekwadoru odnajdzie się drogę, która doprowadzi do pokoju społecznego. Dlatego też to intelektualiści są szczególnie wezwani do opracowania poważnej analizy społeczeństwa, *która przywróciłaby autonomiczne znaczenie czynnikom specyficznie kulturowym, wykraczając poza proste wskaźniki ekonomiczne, do których ogranicza się materialistyczna wizja społeczeństwa*[18].

Dlatego również Kościół musi być obecny nie tylko poprzez duszpasterstwo różnych środowisk uniwersyteckich, ale również poprzez wykładowców, dla których wartości chrześcijańskie staną się punktem wyjścia do wszelkich działań kulturowo-społecznych.

7. Godność człowieka pracy

Godność człowieka, o której tak wiele nauczał Jan Paweł II podczas pielgrzymki do Ekwadoru, w sposób szczególny wyakcentowana została podczas jego przemówienia do ludzi pracy. Wyzysk i niesprawiedliwość społeczna, a także sytuacja braku pracy lub zarobków niewystarczających na zapewnienie rodzinie pewnego minimum warunków życiowych, zajmują Kościół od dawna. Ekwador, podobnie jak inne kraje Ameryki Południowej, przeżywają kryzys ekonomiczno-społeczny. Kościół, mówił papież, choć zauważa te problemy, nie dysponuje środkami zdolnymi przynieść ich techniczne rozwiązanie. Niemniej jednak zgodnie ze swą misją głosi chrześcijańskie wartości, w których główny punkt stanowi godność osoby – godność pracownika. W tak trudnych warunkach go-

[17] Jan Paweł II, *Zaproponujcie światu model kultury chrześcijańskiej*, Spotkanie ze światem kultury, 30 I 1985, w: *Nauczanie papieskie*, VIII, 1, 1985, Poznań 2003, s. 157.

[18] Tamże, s. 158.

spodarczych Ekwadoru, Kościół szczególnie przypomina, aby uczynić wszystko, co możliwe i zapobiegać powiększającej się przepaści między bogatymi latyfundystami a masami ubogich. Miejsce niesprawiedliwego podziału dóbr, uzyskiwanego z pracy wszystkich, powinna zająć sprawiedliwa dystrybucja owoców tej pracy.

Papież powrócił do przypomnienia podstawowych w nauce społecznej Kościoła punktów dotyczących koncepcji pracy. Dla idei pracy punktem wyjścia zawsze jest człowiek, któremu Bóg Stwórca daje w posiadanie ziemię. Biblijne: *Czyńcie sobie ziemię poddaną* (por. Rdz 1,28) to zadanie dla człowieka, który poprzez odpowiedzialność za świat powołany jest do uczestnictwa w dziele stworzenia. Wezwanie to nadaje pracy ludzkiej charakter wręcz uświęcający. Poprzez właściwą i uczciwą pracę realizuje się więc godność człowieka. Wewnętrzne bogactwo, wypływające z otwarcia na Boga, staje się źródłem godnej pracy wykonywanej przez człowieka. Papież przypomniał tu naukę encykliki *Laborem exercens*[19] i mocno zaakcentował wychowawcze zadania rodziny, ponieważ jak z jednej strony celem pracy jest służba rodzinie, jej utrzymanie, tak z drugiej, to w rodzinie człowiek uczy się służby dla innych. Rodzina staje się wewnętrzną szkołą pracy dla każdego. *Wykonujcie więc waszą pracę z przekonaniem o własnej godności, dążąc do rozwoju osobistego, rodzinnego, przejęci duchem służby i solidarności, a także obowiązku służby i powagi*[20]. Konieczne jest owo dowartościowanie pracy, która przestaje być zwykłym towarem, przedmiotem rynkowych operacji, ale staje się wytworem działań człowieka, afirmujących jego godność.

Szczególną uwagę papież zwracał na rolników – istotną część ekwadorskiego świata pracy, którym należałoby przywrócić należne im miejsce w społeczeństwie. Dla dowartościowania ich pracy oraz poprawy warunków życia rodzin rolników konieczne jest, upominał się papież, przeprowadzenie reformy rolnej, zapewniającej rolnikom środki techniczne, finansowe, prawne i kulturalne. Ojciec Święty przypomniał również o solidarności ludzi pracy, solidarności, która jest zgodna z zasadami Ewangelii, a którą Kościół popiera.

---

[19] Por. Jan Paweł II, Enc. *Laborem exercens*, 10.

[20] Jan Paweł II, *Drogi sprawiedliwości, wolności i braterstwa świata*, Spotkanie ze światem pracy, 30 I 1985, w: *Nauczanie papieskie*, VIII, 1, 1985, Poznań 2003, s. 161.

8. Społeczność Indian

Szczególnym wydarzeniem, a zarazem najbardziej oczekiwanym, była wizyta Jana Pawła II w Latacunga. Na to spotkanie przybyło ponad 200 tys. Indian – przedstawicieli wszystkich plemion zamieszkujących ziemie Ekwadoru.

Indianie doświadczają niesprawiedliwości prawnej. Oni sami mówili Ojcu Świętemu o dyskryminacji rasowej, o własnych cierpieniach i poniżeniu, jakie odczuwają, ponieważ przede wszystkim odbiera im się możliwość wzięcia odpowiedzialności za własne plemię. Trudno im przez to realizować aspiracje trwania w pokoju z innymi braćmi ekwadorskimi. Podczas spotkania papież przypomniał o wartościach indiańskich, takich jak piękne święta, otwartość i życzliwość dla obcych, duch braterstwa i hołdowanie niezmiennej wartości, jaką jest rodzina i szacunek dla zmarłych. Ludy Indian nadają *wielką rangę słowu; a Jezus jest Słowem Ojca*[21], które jest drogą do spotkania pomiędzy Bogiem a ludźmi.

Papież przypomniał, że społeczność Indian wielokrotnie walczyła o możliwość postępowania według własnych wartości, o zachowanie oryginalności własnej kultury. Problemem współczesnym, na jaki zwracał uwagę, jest zanik właśnie tych głównych wartości, które mogłyby ubogacić kolejne pokolenie Indian, jak i inne kultury[22]. Śmiertelnym zagrożeniem jest alkoholizm, który niszczy witalne siły ludu Indian i osłabia przestrzeganie zasad moralnych. Następuje osłabienie wrażliwości na Boga oraz zanik jedności w rodzinach. Wielu z Indian emigruje z rodzimych ziem w poszukiwaniu pracy, lepszych warunków życia, w końcu dowartościowania społecznego. Indianie Ekwadoru przeżywają problemy czasem nawet bardziej podstawowe niż problemy Europy, ponieważ borykają się z analfabetyzmem, brakiem odzieży, brakiem godziwych warunków mieszkaniowych, nie mówiąc już o możliwościach zarobkowych.

Papież chciał być wyrazicielem i rzecznikiem najgłębszych aspiracji Indian[23]. Przede wszystkim mówił więc o tym, że ich godność nie jest

---

[21] Jan Paweł II, *Wszyscyśmy w jednym duchu zostali ochrzczeni*, Spotkanie z Indianami w Latacunga, 31 I 1985, w: *Nauczanie papieskie*, VIII, 1, 1985, Poznań 2003, s. 164.

[22] Tamże, s. 165.

[23] Tamże, s. 166.

mniejsza w porównaniu z innymi narodami. Po drugie, należy chronić kulturę Indian, ich tradycje, obyczaje, sposób zarządzania wspólnotami. Pierwiastki tubylcze włączone do ewangelizacji mają niezastąpiony wpływ na ewangelizację. W tym celu należy, apelował papież, transponować orędzie ewangeliczne na język antropologiczny i symbole kultury, w jakiej się je zaszczepia. Konieczna jest również skuteczna reforma rolna, ponieważ ziemia należy do bardzo ważnych elementów kultury ludności latynoamerykańskiej. Przede wszystkim jednak troską Ojca Świętego było, aby Indianie znaleźli właściwe miejsce w Kościele, poprzez różnego rodzaju posługiwanie, łącznie z posługą kapłańską[24].

9. Msza święta dla rodzin

Po niezwykle ożywionym spotkaniu z Indianami, papież celebrował Mszę Świętą dla rodzin. Głównym tematem kazania było przypomnienie, że to w rodzinie kształtuje się powołanie chrześcijańskie. Rodzina – Kościół domowy, bierze swój początek w zamyśle Boga. Owa wspólnota możliwa jest dzięki zjednoczeniu mężczyzny i kobiety w sakramencie małżeństwa. *Tak jak powołanie Jezusa Chrystusa objawiło się w Rodzinie Nazaretańskiej, każde powołanie również dziś rodzi się i objawia w rodzinie*[25]. Stąd Jan Paweł II kieruje swoje wezwanie, aby rodziny współczesne zachowały szczególną świadomość podstawowej i niezastąpionej misji, jaką otrzymały od Boga. Powołanie jest wewnętrznym wezwaniem Boga skierowanym do człowieka. Każdy jest powołany, ale i każdy musi owo powołanie trafnie odczytać, gdy stanie się ochrzczonym, członkiem Kościoła, współtwórcą pokoju, świadkiem miłości[26].

W pielgrzymce papieskiej nie zabrakło również katechezy na temat Najświętszej Matki Jezusa Chrystusa. Podczas celebracji Mszy Świętej w Sanktuarium Maryjnym w *Alborada* papież przeprowadził bardzo głę-

---

[24] Jan Paweł II, *Wszyscyśmy w jednym duchu zostali ochrzczeni*, Spotkanie z Indianami w Latacunga, 31 I 1985, w: *Nauczanie papieskie*, VIII, 1, 1985, Poznań 2003, s. 167.

[25] Jan Paweł II, *W rodzinie kształtuje się powołanie chrześcijańskie*, Msza Święta dla rodzin w Cuenca, 31 I 1985, w: *Nauczanie papieskie*, VIII, 1, 1985, Poznań 2003, s. 170.

[26] Tamże, s. 171.

boką, choć zwięźle wyrażoną naukę o Jej miejscu i roli, jaką odegrała w historii zbawienia[27].

10. Beatyfikacja Matki Mercedes od Jezusa

Ostatnim punktem papieskiej pielgrzymki była beatyfikacja Matki Mercedes od Jezusa[28], założycielki zgromadzenia sióstr marianitek – misjonarek ubogich, która w biednych i cierpiących znajdowała odbicie Jezusa. Poprzez swą pokorną służbę Chrystus stał się bliski ludziom Ekwadoru. Błogosławiona Mercedes stała się wzorem życia, ponieważ całe jej życie mówi o miłości do Boga i człowieka.

Wielkie znaczenie dla ludu Ekwadoru miało również spotkanie Ojca Świętego z mieszkańcami Guasmo, ubogiego przedmieścia miasta Guayaquil, gdzie mieszka 300 – 400 tys. bezdomnych i bezrobotnych. W przemówieniu do nich papież powiedział: *Niech nikt nie czuje się spokojny, póki w Ekwadorze będzie choćby jedno dziecko pozbawione oświaty, jedna rodzina pozbawiona mieszkania, jeden robotnik pozbawiony pracy, jeden starzec lub chory pozbawiony opieki*[29].

11. Przesłanie do Ekwadoru

Przesłanie papieża wydaje się być bardzo jasne i klarowne. Wszelkie zmiany społeczne, ekonomiczne, które potrzebne są ludowi Ekwadoru, należy zacząć od miłości bliźniego, wynikającej z miłości Chrystusa. Niejednokrotnie podczas tej pielgrzymki powracał do problemu biedy, braku pracy, analfabetyzmu. Przede wszystkim jednak wydaje się, że zasadniczym tematem, który poruszał Jan Paweł II przy każdym spotkaniu z ludnością Ekwadoru, była godność człowieka. Godność, która nie zależy od posiadanych wartości materialnych, czy od statusu społecznego.

---

[27] Zob. Jan Paweł II, *Alborada - brzask, który zapowiada dzień*, Msza Święta w Sanktuarium Alborada, 31 I 1985, w: *Nauczanie papieskie*, VIII, 1, 1985, Poznań 2003, s. 174-177.

[28] Zob. Jan Paweł II, *Pozostanie z wami w tajemnicy świętych obcowania*, Guayquil. Beatyfikacja Matki Mercedes od Jezusa, 1 I 1985, w: *Nauczanie papieskie*, VIII, 1, 1985, Poznań 2003, s. 180-184.

[29] Jan Paweł II, *Przynoszę wam orędzie nadziei*, Spotkanie z mieszkańcami Guasmo, 1 I 1985, w: *Nauczanie papieskie* VIII, 1, 1985, Poznań 2003, s. 179.

Mieszkańcy Ekwadoru, ci najbiedniejsi i najbardziej cierpiący muszą pamiętać, że bez względu na trudności, jakich doświadczają, ich godność i prawo do sprawiedliwości i wolności nigdy nie zostaną zatarte. Papież pielgrzymował do ludu Ekwadoru, aby przypomnieć prawdy zasadnicze, a zarazem podnieść z kolan upadłych, którzy zanegowali swoje własne człowieczeństwo, którzy oddali się nałogom, którzy przestali walczyć o własne prawa i stali się bierni wobec tego, co ich otacza. Podczas tej pielgrzymki Jan Paweł II zapewnił, że Kościół ze swej strony kontynuuje pracę apostolską i opiekuńczą, ale także wzywa do powszechnego braterstwa, solidarności i miłości bliźniego. Walczy o człowieka i jego prawa, ponieważ to sam Chrystus walczy o człowieka. *Przynoszę wam orędzie nadziei, wzywając do tego, abyście ujrzeli wzrokiem wiary waszą wewnętrzną godność. Przynoszę wam Ewangelię Jezusa Chrystusa, który został namaszczony, „aby ubogim nieść dobrą nowinę", aby „uciśnionych odsyłać wolnymi, aby obwoływać rok łaski od Pana" (Łk 4,18)*[30].

[30] Tamże, s. 178.

Summary

The subject of John Paul II´s teaching during his pilgrimage to Ecuador

At the beginning author presents less known by public, general picture of Ecuador's people visited by the Pope in 1985. He describes the objective of visit, meeting with episcopate laying an emphasis on the christocentric dimension of John Paul II's apostolic journey. In the next fragments of article priest Struzik focuses on social groups which are particularly interesting for the Pope like young people, women or religious. The separate chapter is devoted to tasks that should be done by representatives of mass media. The author analyzes John Paul II's teaching developed because of need of actual relation between profound ethnic values and Christianity. The panoramic presentation of Indian society taken from papal teaching from that time composes the final part of the text. The most important points are dignity of men's work and message formulated during pilgrimage in 1985 expressing in love for our neighbor and social solidarity with the neediest people.